

O ZALESIENIACH GLEBOCHRONNYCH I ROLI LASU JAKO WSPÓŁTWÓRCY ŻYWNÓŚCI

Pozaprodukcyjne funkcje lasu są rozliczane, a ich znaczenie dla właściwego funkcjonowania wielu dziedzin gospodarki narodowej znane jest od dziesiątków lat leśnikom, rolnikom, przyrodnikom. Nie zawsze jednak, szczególnie ze względu na czynniki ekonomiczno-społeczne, np. priorytet dla przemysłu, a także brak dostatecznie precyzyjnie udokumentowanych obliczeń efektów w postaci rachunku ekonomicznego, przywiązuje się właściwą wagę do glebochronnych funkcji lasu. Funkcji, która jest współtwórcą tak niezbędnej dla ludzi żywności. Bardzo interesujący artykuł na temat osiągnięć w tej dziedzinie zamieszcza miesięcznik „Międzynarodowe Czasopismo Rolnicze” w nrze 1/1980. Autorem artykułu jest minister Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej — B. Łukianow.

„Ukraina jest ojczyzną leśnictwa stepowego i polochronnego. Pierwsze pasy leśne zostały założone w obwodzie połtawskim jeszcze w 1809 r. Wybitny leśnik W. E. Graff po raz pierwszy w świecie założył na obszarze suchych stepów donieckich znany kompleks leśny zwany Wielkoanadolskim, który stał się oryginalną szkołą stepowej hodowli lasu. Wielki uczyony rosyjski D. I. Dokuczajew pisał: „...,Sprawa obsadzenia lasem południowych stepów jest do rozwiązania. Wykazały to dobitnie doświadczenia nadleśnictwa wielkoanadolskiego oraz zalesienia wzdłuż drogi charkowsko-azowskiej. Myślę, że praca w tym kierunku jest na tyle ważna dla przyszłości Rosji, że uważam ją za równoznaczną z ochroną państwa”.

W późniejszych okresach wielu uczonych i praktyków pracowało nad zakładaniem lasów na obszarze południowych stepów (...). Obecnie ponad połowa drzewostanów w zalesieniach ochronnych na obszarze naszej republiki jest dziełem rąk

ludzi radzieckich. Po Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej na Ukrainie założono lasy i zadrzewienia ochronne na powierzchni ponad 4 mln ha. Było to możliwe dzięki zalesieniu gruntów nie nadających się do produkcji rolnej

W warunkach współczesnych gospodarka leśna przekształca się z rzemiosła w jedną z gałęzi produkcji materialnej. Jednocześnie wzrasta znaczenie lasów jako elementu ochrony gleby i wody oraz jako miejsca wypoczynku i kształtowania klimatu. W warunkach Ukrainy — republiki ubogiej w lasy (lesistość wynosi tylko 14%) znaczenie lasów jest szczególnie doniosłe, tym bardziej, że lasy są rozmieszczone nieregularnie: na Polesiu i w Karpatach zajmują one 30—60%, a w strefie stepowej — tylko 3—5% obszaru.

Na Ukrainie duże powierzchnie użytków rolnych są narażone na erozję wietrzną i wodną. Ponadto w strefie stepowej występują posuchy i burze pyłowe (...).

Ponad wiekowe doświadczenie, w szczególności zaś praktyka przodujących kołchozów i sowchozów z ostatnich 15 lat, dobitnie świadczą o tym, że nieodłączną część zabiegów glebochronnych i przeciwerozojnych stanowią leśne zadrzewienia melioracyjne. Zadrzewienia leśne przyczyniają się do zwiększania urodzajności gleb. Przenosząc to zagadnienie na grunt ekonomiki można powiedzieć, że zadrzewienia ochronne należą do tych środków produkcji, które w przeliczeniu na jeden rubel nakładów inwestycyjnych wymagają minimalnych nakładów eksploatacyjnych, natomiast przynoszą duże efekty. Kiedy zadrzewienia dochodzą do wieku, w którym pełnią już rolę ochronną, zaczynają oddziaływać bardzo pozytywnie na obieg substancji w przyrodzie i działają w tym charakterze wiele lat niejako automatycznie, mobilizując siły przyrody do kształtowania wysokich urodzajów. W ten sposób pasy leśne oddają z dużą nawiązką koszty związane z ich założeniem, dzięki zwiększeniu plonów na osłanianych przez nie gruntach. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w latach posuch i burz pyłowych. Znany gleboznawca W. W. Dokuczajew pisał, że „... zboża i trawy w stepie lepiej plonują w pobliżu i wśród lasów, pod osłoną żywopłotów i pasów leśnych...”. Efektywność tych ostatnich wielokrotnie potwierdziły badania radzieckich naukowców. Każdy hektar pasa leśnego wysokości 10 m osłania 25—30 ha zasiewów i zapewnia uzyskanie plonów obliczanych do minimum 5,0—6,0 t ziarna w stosunku rocznym. W 1972 r., charakteryzującym się posuchą, średni przyrost urodzajów zbóż pod osłoną pasów leśnych wyniósł 0,3 t (...).

Zadrzewienia ochronne zakładają w naszej republice przedsiębiorstwa leśne. W rejonach, gdzie ich sieć była bardzo skąpa, szczególnie w strefie stepowej, zorganizowano dodatkowo 31 stacji melioracji leśnych (...).

W zadrzewieniach ochronnych przeważają cenne długowieczne gatunki drzew — sosna i dąb. Zwiększają się powierzchnie upraw sosny krymskiej, która okazała się bardzo przydatna w warunkach południowej Ukrainy.

W ostatnich latach w ciężkich warunkach stepowych przedsiębiorstwa przystąpiły do zalesiania gruntów, uznawanych przedtem za nieprzydatne do tego celu. Są to usypiska kamieniste, silnie rozmyte strome zbocza, odkrywki wapienne, wydmy piaszczyste itp. Podstawową sprawą w uzyskaniu pozytywnych rezultatów zalesiania w takich warunkach jest odpowiedni poziom agrotechniki w dziedzinie przygotowania gleby oraz zabiegów pielęgnacyjnych na uprawach leśnych. Leśnicy z reguły stosują głęboką orkę (60—80 cm), tarasowanie stromych zboczy, zmechanizowane zabiegi pielęgnacyjne itp. (...).

Oprócz realizacji prac zwiększających urodzajność gleb, przedsiębiorstwa leśne dostarczają rolnictwu drewna, produktów jego przerobu, mączki witaminowej produkowanej z igliwia oraz innych materiałów.

Dużej pomocy w tych pracach udziela leśnikom Ukraiński Naukowo-Badawczy Instytut Leśnictwa i Melioracji Agroleśnych im. G. N. Wysockiego (UkrNIILChA) i jego 13 stacji doświadczalnych, rozlokowanych we wszystkich strefach leśnych republiki. Badania i zalecenia naukowe instytutu umożliwiły rozwiązanie problemu zalesiania dużych kompleksów wydmych. Szeroko wdraża się do praktyki zalecenia z zakresu zakładania leśnych pasów ochronnych wzdłuż rzek i kanałów, technologii zalesiania gruntów zerodowanych oraz budowy urządzeń wodnych.

Instytut wykonał szereg ważnych opracowań teoretycznych z dziedziny agromelioracji leśnych. Należą do nich podstawowe zasady zakładania systemów fitomelioracyjnych na brzegach zbiorników wodnych i kanałów, metodyka oceny wpływu lasu na bilans wodny rozlewisk rzek, matematyczne modele wodneregulacyjnej roli lasu oraz szacowanie zalesień wodochronnych i opracowanie konstrukcji pasów leśnych (...).

W ciągu 20 lat kompleksowej gospodarki leśnej na Ukrainie wykonano dużo prac z zakresu hodowli lasu, a powierzchnia upraw przekroczyła prawie czterokrotnie powierzchnię wyrobów. Tak zwany państwowy fundusz leśny powiększył się o 800 tys. ha lasów, a przeciętny przyrost drewna na hektarze lasu wzrósł o 24% (...).